

Piotr Wisz

HABILITACJE NA WYDZIALE TEOLOGICZNYM UNIwersYTETU Jagiellońskiego w Krakowie w LATACH 1945-1954

Wstęp

Instytucja habilitacji (docentów prywatnych) rozwinęła się na uniwersytetach niemieckich na początku XIX w. W krajach monarchii austriackiej pierwsze habilitacje miały miejsce na Uniwersytecie Wiedeńskim w 1848 r. Uniwersytet Jagielloński dopiero w 1862 r. po raz pierwszy przeprowadził przewód habilitacyjny (Fryderyk Zoll w zakresie prawa rzymskiego na Wydziale Prawa i Administracji). Na Wydziale Teologicznym, erygowanym 11 I 1397 r. przez pap. Bonifacego IX bullą *Eximiae devotionis*, pierwszym docentem został ks. Jan Drożdziejewicz, który 24 X 1967 r. uzyskał *veniam legendi* w zakresie patrystyki¹. Do 1918 r. wydział przeprowadził dwanaście habilitacji, zaś w okresie międzywojennym kolejnych szesnaście². Wybuch II wojny światowej przerwał brutalnie działalność Wydziału Teologicznego. Rozpoczęła się okupacja, martyrologium kadry profesorskiej i z narażeniem życia prowadzone tajne nauczanie³. Od 1945 r. teologowie krakowscy działali w wyjątkowo trudnej sytuacji politycznej, w narastającym z roku na rok otwartym konflikcie państwa z Kościołem, którego jednym z sztandarowych haseł stała się zaprogramowana ateizacja życia społecznego co dobitnie od-

¹ S. Piech, *Dzieje Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Jagiellońskiego w latach 1880-1939*, Kraków 1995, s. 32-34.

² Tamże, s. 211-212; Archiwum Uniwersytetu Jagiellońskiego (dalej: AUJ), sygn. WT II 56, *Teczki akt habilitacyjnych 1880-1954*.

³ M. Barcik, *Wydział Teologiczny Uniwersytetu Jagiellońskiego (1939-1945)*, Kraków 2001.

czuł wydział w 1954 r. w akcie likwidacji przez władze komunistyczne. Zdołał on jednak wypromować w krótkim czasie wielu doktorów i przeprowadzić szesnaście habilitacji. To oni w czasach komunizmu w dużej mierze stanowiąc będą o kondycji intelektualnej kościoła polskiego⁴.

Kwerendę o habilitacjach po II wojnie światowej – brak dotychczas opracowania tego zagadnienia – oparto o źródła w Archiwum Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie. Przebadano dokładnie teczki personalne habilitowanych, zaznajomiono się z uchwałami Rady Wydziału Teologicznego z lat 1945-1954, przeanalizowano dokumenty w tezcze: *WT II 55 Habilitacje i docentury 1850-1954*. Habilitacje prywatne mają zaś mocne oparcia w źródłach w Archiwum Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie. W spuściźnie po ks. prof. Władysławie Wichrze znajduje się zeszyt z dokumentacją prywatnych przewodów habilitacyjnych z lat 1952-1953.

1. Podstawy prawne habilitacji

Po II wojnie światowej tryb habilitacji na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie oparł się o przepisy zawarte w ustawie o szkołach akademickich z 15 II 1933 r. i o rozporządzenie Ministra WRiOP W. Świątosławskiego z 21 IV 1936 r. oraz o *Statut Uniwersytetu Jagiellońskiego* z 1925 r. Obowiązywały zatem przepisy, którymi kierowano się w okresie międzywojennym⁵. *Ustawa o szkolnictwie wyższym i pracownikach nauki* z 15 XII 1951 r. zniósła habilitację jako warunek uzyskania tytułu docenta. Odtąd docenci stanowili pierwszy najniższy szczebel w kategorii samodzielnych pracowników nauki i analogicznie do procedury stosowanej dla profesorów, tytuł docenta nadawała Centralna Komisja Kwalifikacyjna, stanowisko zaś służbowe w uczelni minister. Warunkiem uzyskania tytułu docenta było posiadanie stopnia kandydata nauk i co najmniej pięcioletni staż na stanowisku asystenta⁶. Wydział Teologiczny nie odstąpił

⁴ W latach 1945-1954 Wydział Teologiczny Uniwersytetu Jagiellońskiego (dalej: WT UJ) w Krakowie nadał 909 stopni magisterskich, wypromował 188 doktorów teologii i przeprowadził 16 habilitacji. A. Kubiś, *Papieski Wydział Teologiczny w Krakowie 1954-1981*, Kraków 2005, s. 15.

⁵ AUJ, sygn. WT II 55, *Habilitacje i docentury 1850-1954*; M. Barcik, *Okupacja – Wyzwolenie – Likwidacja (1939-1945)*, w: *Wydział Teologiczny w Krakowie 1397-1997. Księga Jubileuszowa*, red. S. Piech, Kraków 1997, s. 206-207.

⁶ *Kronika Uniwersytetu Jagiellońskiego za lata akademickie 1945/1946-1955/1956*, Kraków 1971, s. 93; M. Jaroszyński, J. Litwin, W. Taborski, *Prawo szkół wyższych. Teksty i komentarz*, Warszawa 1955, s. 323-333.

jednak od dotychczasowej procedury habilitacyjnej. Kandydaci poddawani byli nadal tym samym wymogom, co wcześniej w ramach habilitacji prywatnej⁷. Po drugiej wojnie światowej na WT UJ w Krakowie będziemy zatem mówić o habilitacjach przeprowadzonych do lutego 1952 r., kiedy to weszła w życie ustawa z 15 XII 1951 r. oraz o habilitacjach prywatnych. W ramach tych pierwszych możemy wyróżnić habilitacje zatwierdzone przez ministerstwo, odrzucone i te, do których urzędnicy z Warszawy nie ustosunkowali się.

2. Etapy przewodu habilitacyjnego

2.1. Ocena kwalifikacji osobistych kandydata

Habilitację przeprowadzała Rada Wydziału w zakresie nauki, mającej swój odpowiednik w jednej z katedr danego fakultetu. W latach 1945-1954 na Wydziale Teologicznym działało dwanaście katedr⁸. Przewód habilitacyjny poprzedzała ocena kwalifikacji osobistych kandydata. Osoba zamierzająca się habilitować kierowała stosowne podanie do dziekana, który przedkładał je Radzie Wydziału. Do podania dołączał życiorys, metrykę urodzenia, świadectwo dojrzałości, świadectwo ukończenia studiów wyższych, dyplom doktorski, zgodę władz kościelnych, wykaz opublikowanych prac naukowych wraz z ich odbitkami, jak również trzy egzemplarze drukowanej pracy habilitacyjnej. Warunkiem dopuszczenia do habilitacji było posiadanie doktoratu⁹.

Przedstawmy w formie tabeli najważniejsze dane biograficzne kandydatów, z którymi musiała zapoznać się Rada Wydziału przed podjęciem decyzji o otwarciu przewodu habilitacyjnego.

⁷ Archiwum Papieskiej Akademii Teologicznej (dalej: APAT), Spuścizna ks. Władysława Wichra (dalej: Sp /III/W), sygn. 62, *Przewody habilitacyjne 1952-1953*; tamże, sygn. 62 Aneks 2, *Przewody habilitacyjne, uzupełnienia*.

⁸ I Katedra Filozofii Chrześcijańskiej, II Katedra Filozofii Chrześcijańskiej, Katedra Historii Kościoła w Polsce, Katedra Historii Kościoła Powszechnego, Katedra Teologii Fundamentalnej, Katedra Teologii Moralnej, Katedra Dogmatyki Szczegółowej, Katedra Historii Dogmatów i Patrologii, Katedra Studium Biblijnego Starego Testamentu, Katedra Prawa Kanonicznego, Katedra Nauk Biblijnych Nowego Testamentu, Katedra Teologii Pastoralnej. *Kronika*, s. 55-56.

⁹ AUJ, sygn. WT II 56, *Teczki akt habilitacyjnych 1880-1954*: S. Piech, *Dzieje*, s. 37-38; J. Wołczański, *Wydział Teologiczny Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie 1918-1939*, Kraków 2002, s. 465-466.

Tabela 1: Kwalifikacje osobowe księży habilitowanych na WT UJ w Krakowie w latach 1945-1954.

Nazwisko i imię	Data urodzenia Miejsce urodzenia Rok święceń	Miejsce i lata studiów	Tytuł doktoratu z teologii Uczelnia i rok promocji
Bańka Józef	21 III 1910 Gliwice 1934	WT UJ 1929-1934	Dekanat pszczyński w czasie reformacji protestanckiej i odrodzenia katolickiego na tle stosunków kościelnych Śląska WT UJ 1937
Bober Piotr	11 IX 1907 r. Miechów 1930	WT UJ 1925-1930 Wydział Prawa Kanonicznego KUL 1932-1935 (dr prawa kanon. KUL)	Ozeasz jako człowiek, prorok i pisarz WT UJ 1931
Brudz Józef	15 XI 1912 Werynia 1935	WSD Tarnów 1931-1932 Innsbruck 1932-1937	? Innsbruck 1937
Florkowski Eugeniusz	9 V 1902 Zawada Lanckorońska 1925	WT UJ 1921-1925 Angelicum Rzym 1925-1927	De augmento habituum sec. Doctrinam S. Thomae Angelicum Rzym 1927
Grzybek Stanisław	14 IV 1915 r. Lipnica Murowana 1938	WT UJ 1933-1938	Księga Estery – wstęp historyczny, przekład i komentarz WT UJ 1949
Korcik Antoni	28 V 1892 Krasnystaw 1920	WSD Żytomierz 1916-1919 WNH KUL 1921-1923 WTK UW 1923-1924	Teoria inwersji zdań asertorycznych u Arystotelesa w świetle teorii dedukcji WTK UW 1930
Łach Stanisław	7 III 1906 Gorzków 1930	WSD Tarnów 1926-1930 WT UJK 1933-1936 Biblicum Rzym 1936-1938 (lic. nauk biblijnych)	Udział ubogich w dobrach Kościoła WT UJK 1936
Michalski Marian	25 II 1900 Kraków 1922	WT UJ 1918-1920 Gregorianum Rzym 1920-1925	Nauka teologiczna autora „De physicis” Gregorianum Rzym 1925
Rechowicz Marian	4 IX 1910 Husiatyn 1933	WT UJK 1928-1933	Działalność reformistyczna i misyjna metropolity Melamina Ruckiego (1573-1637). WT UJK 1941

Różycki Ignacy	26 XII 1911 Kryspinów 1934	WT UJ 1930-1931 Angelicum Rzym 1931-1937	De cognoscibilitate Dei Angelicum Rzym 1937
Smereka Władysław	9 VI 1907 Sąsiadowice 1931	WT UJK 1926-1931	Najdawniejsza legenda o Matce Bożej WT UJK 1938
Ulman Antoni	10 VI 1909 Albigowa 1935	WSD Przemyśl 1929-1935	Biskup Wacław Hieronim Sierakowski i jego działalność ustawodawcza WT UJ 1946
Urban Wincenty	13 II 1911 Grodzisko Dolne 1936	WT UJK 1931-1936	Konwersja Melecjusza Smotrzyckiego polemisty i dyzunickiego arcybiskupa połockiego w latach 1620-1627 WTK UW 1947
Usowicz Aleksander	14 VI 1912 r. Drublany Wileńskie 1935	Instytut Księżych Misjonarzy w Krakowie 1931-1934 Angelicum Rzym 1934-1936 (dr filozofii)	Układ cnót i wad w związku z życiem uczuciowo popędowym u Arystotelesa i św. Tomasza z Akwinu WT UJ 1945
Wojtyła Karol	18 V 1920 Wadowice 1946	MSD Kraków 1942-1946 Angelicum Rzym 1946-1948	Doctrina de fide S. Ioannem a Cruce WT UJ 1949
Wyczawski Hieronim	2 III 1918 Wiązownica 1941	Bernardyńskie Seminarium Duchowne we Lwowie i Kalwarii Zebrzydowskiej 1937-1942	Dzieje Kalwarii Zebrzydowskiej WT UJ 1947

MSD – Metropolitalne Seminarium Duchowne

WNH – Wydział Nauk Humanistycznych

WT UJK – Wydział Teologiczny Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie

WTK UW Wydział Teologii Katolickiej Uniwersytetu Warszawskiego

Źródło: AUJ, sygn. WT II 55, *Habilitacje i docentury 1850-1954*; tamże, sygn. WT II 56, *Teczki akt habilitacyjnych 1880-1954*; tamże, sygn. WT II 273, *Teczki akt doktorskich: J. Bańka, ks. P. Bober, ks. S. Grzybek, ks. A. Ulman, ks. A. Usowicz, H.E. Wyczawski*; tamże, sygn. WT II 277, *Wydział Teologiczny Uniwersytetu Jagiellońskiego. Indeks promocji doktorskich 1945-1954*; APAT, Sp /III/W, sygn. 62, *Przewody habilitacyjne 1952-1953*; tamże, *Teczka personalna ks. Józefa Brudza*; J.R. Bar, *Bober Piotr*, w: EK, t. 2, kol. 689; L. Grzebień, *Bober Piotr*, w: SPTK, t. 5, s. 130-131; J. Mandziuk, *Bańka Józef*, w: SPTK, t. 8, s. 33; tenże, *Rechowicz Marian Józef*, w: SPTK, t. 8, s. 482-488; tenże, *Urban Wincenty*, w: SPTK t. 8, s. 585-599; tenże, *Wyczawski Hieronim Eugeniusz*, w: SPTK, t. 8, s. 643-655; A. Nowak, *Brudz Józef*, w: SPTK, t. 8, s. 113-114; S. Piech, *Dzieje*, s. 225-226; tenże, *Łach Stanisław*, w: SPTK, t. 8, s. 342-348; G. Ryś, *Różycki Ignacy*, w: SPTK, t. 8, s. 494-496; G. Ryś, *Smereka Władysław*, w: SPTK, t. 8, s. 540-542; J. Wołczański, *Wydział*, s. 461-462.

Z szesnastu habilitowanych siedmiu kapłanów uzyskało doktorat z teologii na WT UJ w Krakowie, trzech na WT UJK we Lwowie, po dwóch na WTK UW i na Uniwersytecie Angelicum w Rzymie, po jednym w Innsbrucku i na Gregorianum w Rzymie. Doktorzy WT UJ wypromowani zostali przez kilku profesorów. Promotorem doktoratu ks. J. Bańki i o. H.E. Wyczawskiego był ks. prof. T. Glemma, ks. A. Usowicza ks. prof. K. Michalski, ks. P. Bobera ks. prof. J. Kaczmarczyk, ks. S. Grzybka ks. prof. A. Klawek, ks. A. Ulmana prawdopodobnie ks. prof. J. Krzemieniecki¹⁰, zaś na dyplomie ks. K. Wojtyły jako promotor widnieje ks. prof. W. Wicher¹¹. Kilku księży, oprócz doktoratu z teologii, posiadało stopnie naukowe z innych dziedzin. Doktorem filozofii był ks. A. Usowicz (Angelicum Rzym 1936)¹², doktorat z prawa kanonicznego posiadał ks. P. Bober (KUL 1935)¹³, licencjat nauk biblijnych miał ks. S. Łach (Biblicum Rzym 1938)¹⁴, zaś magisterium z filozofii posiadał ks. S. Grzybek¹⁵.

Przewód habilitacyjny w pierwszej kolejności otwierali kapłani związane z WT UJ w Krakowie poprzez pracę wykładowcy. Do grona tego należą następujący księża: P. Bober, E. Florkowski, F. Grzybek, M. Michalski, I. Różycki, W. Smereka, K. Wojtyła i H.E. Wyczawski¹⁶. Z pozostałych księży zdecydowana większość pracowała z klerykami w seminariach. Funkcję wykładowcy Pisma św. Nowego Testamentu, lektora języka greckiego i prefekta kleryków w Seminarium Duchownym w Tarnowie pełnił ks. S. Łach¹⁷. Drugi tarnowski kapłan, J. Brudz, wykładał tamże principia teologii moralnej i pełnił obowiązki prefekta¹⁸. W czasie przewodu habilita-

¹⁰ AUJ, sygn. WT II 273, *Teczki akt doktorskich*; tamże, sygn. 275, *Elenchus examinum rigorosorum et promotionum ad gradum in facultate theol. Cracoviensi*.

¹¹ Rozprawa doktorska ks. K. Wojtyły powstała na Angelicum w Rzymie pod kierunkiem o. Reginald Garrigou Lagrange OP. Autor zdał tam egzamin doktorski, jednak stopnia doktorskiego nie otrzymał, „gdyż nie był w stanie zapłacić za druk, dlatego po powrocie do Polski ponownie przedłożył rozprawę na WT UJ, który po stosownym rozpatrzeniu sprawy nadał mu stopień doktorski”. G. Weigel, *Świadek nadziei. Biografia papieża Jana Pawła II*, Warszawa 2001, s. 117.

¹² AUJ, sygn. S III 246, *Teczka osobowa ks. A. Usowicza*.

¹³ J.R. Bar, *Bober Piotr*, w: EK, t. 2, kol. 689.

¹⁴ S. Piech, *Łach Stanisław*, w: SPTK, t. 8, s. 342-348.

¹⁵ AUJ, sygn. S III 246, *Teczka osobowa ks. S. Grzybka*.

¹⁶ *Składy osobowe Uniwersytetu Jagiellońskiego z lat 1945-1954*, Kraków 1945-1954.

¹⁷ S. Piech, *Łach Stanisław*, s. 342.

¹⁸ A. Nowak, *Brudz Józef*, w: SPTK, t. 8, s. 113-114; „Świat was potrzebuje”. *Wyższe Seminarium Duchowne w Tarnowie. Informator*, red. S. Budzik, Tarnów 2001, s. 122.

cyjnego ks. W. Urban uczył w Seminarium Duchownym w Nysie i u Sióstr Elżbietanek we Wrocławiu¹⁹. Wykładowcą w Seminarium Duchownym w Kalwarii Zebrzydowskiej był ks. M. Rechowicz²⁰. Ksiądz A. Usowicz wykładał filozofię w Instytucie Księży Misjonarzy w Krakowie²¹. Ksiądz A. Korcik od 1945 r. był zatrudniony jako zastępca profesora przy katedrze logiki na Wydziale Filozofii Chrześcijańskiej KUL²². Jedynie dwaj księża nie byli związani z pracą dydaktyczno-naukową. Ks. A. Ulman pracował jako misjonarz, zaś ks. J. Bańka habilitował się, pełniąc funkcję proboszcza parafii Opatrzności Bożej w Katowicach-Zawodziu²³.

W gronie habilitantów dwóch było zakonnikami. Ksiądz A. Usowicz należał do Zgromadzenia Księży Misjonarzy Wincentego a Paulo, a o. H.E. Wyczawski był członkiem Zakonu Braci Mniejszych (bernardyni). Z archidiecezji krakowskiej wywodziło się czterech księży (E. Florkowski, M. Michalski, I. Różycki, K. Wojtyła), dwóch z diecezji tarnowskiej (J. Brudz, S. Łach), po jednym z katowickiej (J. Bańka), częstochowskiej (S. Grzybek) i wileńskiej (A. Korcik). Trzej księża: M. Rechowicz, W. Urban i W. Smreka w okresie międzywojennym należeli do archidiecezji lwowskiej²⁴. Ks. A. Ulman do 9 X 1950 r. był duchownym diecezji przemyskiej. Następnie został ekskardynowany do archidiecezji lwowskiej z siedzibą w Lubaczowie²⁵.

2.2. Oceny kwalifikacji naukowych na podstawie wartości rozprawy

Po pomyślnym wyniku głosowania nad kwalifikacjami osobistymi rozpoczął się przewód habilitacyjny. Składał się on z trzech etapów: oceny kwalifikacji naukowych na podstawie wartości rozprawy ocenianej przez trzech recenzentów, z dyskusji i wykładu habilitacyjnego. Rada Wydziału

¹⁹ J. Mandziuk, *Urban Wincenty*, w: SPTK, t. 8, s. 585-586; W. Urban, *Wydział Teologiczny Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie i jego znaczenie dla nauki polskiej w okresie międzywojennym oraz jej organizacji w Polsce Ludowej*, „Studia Lubaczoviensia”, R. 1 (1983), s. 39.

²⁰ J. Mandziuk, *Rechowicz Marian Józef*, w: SPTK, t. 8, s. 482-483;

²¹ AUJ, sygn. S III 246, *Teczka osobowa ks. A. Usowicza*.

²² AUJ, sygn. WT 56, *Teczka habilitacyjna ks. A. Korcika; Księga Jubileuszowa KUL*, s. 195-196.

²³ J. Mandziuk, *Bańka Józef*, w: SPTK, t. 8, s. 33.

²⁴ AUJ, sygn. WT II 56, *Teczki akt habilitacyjnych z lat 1880-1954*.

²⁵ *Rocznik diecezji przemyskiej*, Przemysł 1952, s. 142.

wybierała od 1936 r. trzech recenzentów, którzy oceniali rozprawę habilitacyjną. Miała ona zawierać badania naukowe, które stanowiły istotny postęp wiedzy w danej dziedzinie, świadczyć o samodzielności naukowego myślenia autora oraz potwierdzić znajomość literatury przedmiotu. Za rozprawę habilitacyjną nie mogła być uznana praca doktorska lub jej przeróbka. Na podstawie pozytywnych recenzji rozprawy oraz pomyślniej oceny całości dorobku naukowego Rada Wydziału dopuszczała kandydata do dyskusji habilitacyjnej (kolokwium)²⁶. Poniższa tabela podaje wykaz recenzentów, zakres i tematy rozpraw habilitacyjnych na WT UJ w Krakowie po II wojnie światowej.

Tabela 2: Habilitacje na WT UJ w Krakowie w latach 1945-1954 – recenzenci, wykaz tematów i zakres habilitacji.

Nazwisko i imię	Zakres habilitacji	Temat rozprawy	Recenzenci
Bańka Józef	Historia Kościoła w Polsce	Zagadnienia historiografii kościelnej diecezji katowickiej	Ks. Tadeusz Glemma Bp Michał Godlewski Ks. Jan Krzemieniecki
Bober Piotr	Prawo kanoniczne	Penitencjarze przy Kolegiacie Sandomierskiej w latach 1585-1800	Ks. Tadeusz Glemma Ks. Jan Krzemieniecki Tadeusz Silnicki
Brudz Józef	Teologia dogmatyczna	Nadprzyrodzony charakter wiary według św. Augustyna	Ks. Eugeniusz Florkowski Bp Antoni Pawłowski Ks. Ignacy Różycki
Florkowski Eugeniusz	Historia dogmatów i patrologia	Soteriologia Pelagiusza	Ks. Jan Czuj Bp Michał Godlewski Ks. Maciej Sieniatycki
Grzybek Stanisław	Pismo w. Starego Testamentu	Pieśń Debory w świetle krytyki tekstu ²⁷	Ks. Aleksy Klawek Tadeusz Lewicki Ks. Piotr Stach
Korcik Antoni	Logika	Teoria sylogizmu zdań asertorycznych u Arystotelesa na tle logiki szkolnej. Studium historyczno-krytyczne	Ks. Piotr Chojnacki Tadeusz Czeżowski Zygmunt Zawirski

²⁶ AUJ, sygn. WT II 55, *Habilitacje i docentury 1850-1954*; S. Piech, *Dzieje*, s. 38; J. Wyczawski, *Wydział*, s. 466.

²⁷ Ks. Stanisław Pisarek podaje inny tytuł rozprawy habilitacyjnej: „Rekonstrukcja tekstu pieśni Debory na podstawie Sdz. 4-5; S. Pisarek, *Laudatio dla ks. prof. Stanisława Grzybka*, „Biuletyn PAT”, R. 16 (1997/1998), s. 53.

Łach Stanisław	Studium Biblijne Starego Testamentu	Dekalog, ustalenie i wyjaśnienie tekstu	Ks. Józef Kaczmarczyk Ks. Aleksy Klawek Ks. Piotr Stach
Michalski Marian	Apologetyka z historią dogmatów	Nauka chrystologiczna Ambrojastra	Bp Michał Godlewski Ks. Konstanty Michalski Ks. Władysław Wicher
Rechowicz Marian	Historia Kościoła w Polsce	Pojózeffińskie Seminarium Generalne o. ł. w dawnej Galicji 1790-1819	Ks. Tadeusz Glemma Bp. Michał Godlewski Ks. Józef Umiński
Różycki Ignacy	Dogmatyka szczegółowa	Doctrina Petri Abaelardi de Trinitate, vol. II: De mysterio SS Trinitatis	Ks. Tadeusz Glemma Ks. Konstanty Michalski Ks. Maciej Sieniatycki
Smereka Władysław	Pismo św. Nowego Testamentu	Tło i przebieg procesu Chrystusa Pana	Ks. Aleksy Klawek Ks. Seweryn Kowalski Ks. Piotr Stach
Ulman Antoni	Prawo Kanoniczne	Papieża Benedykta XIV dzieło „De Synodo Dioeclesana”	Ks. Biskupski Stefan Ks. Jan Krzemieniecki Tadeusz Silnicki
Urban Wincenty	Historia Kościoła w Polsce	Leopold hr. Sedlnicki, Książę biskup wrocławski 1836-1840, na tle dziejów Kościoła na Śląsku w pierwszej połowie XIX wieku	Ks. Teofil Długosz Ks. Tadeusz Glemma Ks. Zdzisław Obertyński
Usowicz Aleksander	Filozofia chrześcijańska	Tomistyczna sublimacja uczuć w świetle nowożytnej psychologii	Ks. Antoni Bystrzanowski Ks. Konstanty Michalski Ks. Władysław Wicher
Wojtyła Karol	Teologia moralna	Ocena możliwości zbudowania etyki chrześcijańskiej przy założeniach systemu Maxa Schelera	Stefan Świeżawski Ks. Aleksander Usowicz Ks. Władysław Wicher
Wyczawski Hieronim Eugeniusz	Historia Kościoła w Polsce	Biskup Piotr Gembicki	Ks. Tadeusz Glemma Ks. Jan Krzemieniecki Ks. Zdzisław Obertyński

Źródła: AUJ, sygn. WT II 56, *Teczki akt habilitacyjnych 1880-1954*; tamże, sygn. WT II 55, *Habilitacje i docentury 1850-1954*; tamże, sygn. 18-20, *Uchwały RWT UJ w Krakowie z lat 1945-1954*; APAT, Sp /III/W, sygn. 62, *Przewody habilitacyjne 1952-1953*; tamże, *Teczka personalna ks. Józefa Brudza*.

Wśród recenzentów widnieją nazwiska przede wszystkim profesorów Wydziału Teologicznego, innych wydziałów krakowskiej uczelni, a także wykładowców z innych uniwersytetów. Wśród wykładowców WT UJ w Krakowie recenzentami byli: ks. Antoni Bystrzanowski – kierownik katedry Teologii Pastoralnej (1909-1948), ks. prof. Tadeusz Glemma – kierow-

nik Katedry Historii Kościoła w Polsce (1930-1954), bp prof. Michał Godlewski – kierownik Katedry Historii Kościoła Powszechnego (1927-1949), ks. prof. Józef Kaczmarczyk – kierownik Katedry Nauk Biblijnych Nowego Testamentu (1910-1949), ks. prof. Aleksy Klawek – kierownik Katedry Studium Biblijnego Starego Testamentu (1945-1954), ks. prof. Jan Krzemieniecki – kierownik Katedry Prawa Kanonicznego (1926-1954), ks. Piotr Stach – kierownik Katedry Nauk Biblijnych Nowego Testamentu (1949-1953), ks. prof. Konstanty Michalski – kierownik Katedry Filozofii Chrześcijańskiej (1919-1947), ks. prof. Maciej Sieniatycki – kierownik Katedry Dogmatyki Szczegółowej (1908-1934), ks. prof. Władysław Wicher – kierownik Katedry Teologii Moralnej (1919-1954) oraz przy habilitacjach prywatnych ks. doc. Teofil Długosz – kierownik Katedry Historii Kościoła Powszechnego (1950-1954), ks. doc. Eugeniusz Florkowski – kierownik Katedry Historii Dogmatów i Patrologii (1945-1954), ks. doc. Ignacy Różycki – kierownik Katedry Dogmatyki Szczegółowej (1945-1954) i ks. doc. Aleksander Usowicz – kierownik Katedry Filozofii Chrześcijańskiej (1947-1954)²⁸.

Z innych wydziałów Uniwersytetu Jagiellońskiego recenzentami byli filozof prof. Zygmunt Zawirski – kierownik II Katedry Filozofii z Wydziału Matematyczno-Przyrodniczego, prof. Tadeusz Lewicki – kierownik Katedry Filologii Orientalnej z Wydziału Humanistycznego, z Wydziału Prawa prof. Tadeusz Silnicki – kierownik Katedry Historii Prawa Kościelnego, którą 15 V 1952 r. złączono z Katedrą Powszechnej Historii Państwa i Prawa²⁹. Z Wydziału Teologii Katolickiej Uniwersytetu Warszawskiego recenzje napisali ks. prof. Piotr Chojnacki – kierownik Katedry Filozofii Chrześcijańskiej, ks. prof. Jan Czuj – kierownik Katedry Patrologii i Homiletyki, ks. prof. Seweryn Kowalski – kierownik Studium Biblijnego Nowego Testamentu, ks. prof. Zdzisław Obertyński – kierownik Katedry Historii Kościoła w Polsce, bp prof. Antoni Pawłowski – kierownik Katedry Dogmatyki Szczegółowej³⁰. Z Wydziału Humanistycznego Uniwersytetu Toruńskiego recenzentem był prof. filozofii Tadeusz Czeżowski³¹. Z KUL o recenzję

²⁸ Stopnie i stanowiska recenzentów z WT UJ opracowano na podstawie: M. Barcik, *Okupacja*, s. 204-205; *Kronika*, s. 55-56; S. Piech, *Dzieje*, s. 53-159.

²⁹ *Kronika*, s. 25, 31, 43; A. Zaborski, *Tadeusz Lewicki 1906-1992*, w: *Wydział Filologiczny. Złota Księga Uniwersytetu Jagiellońskiego*, red. J. Michalik i W. Walecki, Kraków 2000, s. 619-623.

³⁰ *Katalog Kościołów i duchowieństwa archidiecezji warszawskiej. Rok 1952*, Warszawa 1952, s. 23-24.

³¹ AUJ, sygn. WT II 56, *Teczka habilitacyjna ks. A. Korcika*; tamże, sygn. WT II 18, *Uchwała RWT UJ z 24 I 1948 r.*

poproszono dr hab. Stefana Świeżawskiego, kierownika Katedry i Zakładu Historii Filozofii z Wydziału Filozofii Chrześcijańskiej. Rozprawę habilitacyjną M. Rechowicza oceniał ks. prof. Józef Umiński, emerytowany profesor historii Kościoła na WT UJK we Lwowie i zastępca profesora na WTK UW w latach 1945-1947³².

Przy dwóch habilitacjach zaszła potrzeba zmiany recenzenta. Rada Wydziału wyznaczyła 10 XII 1946 r. dla ks. A. Korcika następujących recenzentów: ks. prof. Konstantego Michalskiego oraz wykładowców z Wydziału Filozoficznego UJ, prof. Zygmunta Zawirskiego i prof. Romana Ingardena. Recenzent z WT UJ, ks. K. Michalski zmarł 6 VIII 1947 r. – w jego miejsce powołano ks. Piotra Chojnackiego z WTK UW – zaś R. Ingarden odmówił ze względu na wyjazd za granicę. W listopadzie 1947 r. Rada Wydziału zaproponowała ks. A. Korcikowi, aby habilitację przeprowadził jego aktualna uczelnia – KUL. W przypadku odmowy w miejsce prof. R. Ingardena zamierzano powołać ks. prof. Józefa Pastuszkę z KUL. Ostatecznie 24 I 1948 r. powołano jako recenzentów rozprawy habilitacyjnej ks. A. Korcika następujących profesorów: ks. P. Chojnackiego, Zygmunta Zawirskiego i Tadeusza Czeżowskiego z Uniwersytetu Toruńskiego³³. Warto nadmienić, że była to jedyna habilitacja, w której nie było recenzenta z WT UJ w Krakowie.

Drugi przypadek zmiany recenzenta zaistniał przy habilitacji ks. P. Bobera. Miejsce powołanego 2 VI 1951 r. prof. Jakuba Sawickiego z Wydziału Prawa UW, który zrezygnował, zajął 10 I 1952 r. prof. Tadeusz Silnicki z Wydziału Prawa UJ w Krakowie³⁴.

Z szesnastu habilitacji cztery dotyczyły historii Kościoła w Polsce, trzy swoim zakresem obejmowały bibliustykę, w tym dwie Stary Testament. Po dwóch kapłanów *veniam legendi* uzyskało z prawa kanonicznego i dogmatyki, kolejni dwaj z filozofii chrześcijańskiej, przy czym habilitacja ks. A. Korcika zawężała się do zagadnień z logiki. Pozostałe trzy habilitacje dotyczyły teologii moralnej, apologetyki z historią dogmatów oraz historii dogmatów z patrologią.

³² L. Grzebień, *Umiński Józef*, w: SPTK t. 7, s. 339-343; J. Wołczański, *Wydział*, s. 364.

³³ AUJ, sygn. WT II 56, *Teczka habilitacyjna ks. A. Korcika*; tamże, sygn. WT II 18, *Uchwały RWT UJ z: 10 XII 1946 r., 28 XI 1947 r., 24 I 1948 r.*

³⁴ AUJ, sygn. WT II 56, *Teczka habilitacyjna ks. P. Bobera*; tamże, sygn. WT II 19, *Uchwały RWT UJ z: 2 VI 1951 r., 10 I 1952 r.*

2.3. Kolokwium

Kolokwium obejmowało nie tylko temat pracy habilitacyjnej, lecz także całość wiedzy z przedmiotu, z którego kandydat się habilitował. W kolokwium oprócz recenzentów brali udział pozostali członkowie Rady Wydziału. Wyjątkowo Rada Wydziału mogła zwolnić kandydata z kolokwium i wykładu. Z obu etapów po drugiej wojnie światowej nie zwolniono ostatecznie nikogo, choć podjęto taką próbę w przypadku ks. W. Smereki³⁵. Z kolokwium zaś zrezygnowano w przypadku większości kandydatów, którzy związani byli jako asystenci z WT UJ w Krakowie. Kolokwium nie odbyło się też w przypadku ks. A. Korcika, który był zastępcą profesora na Wydziale Filozoficznym KUL, zaś wcześniej pracował w Uniwersytecie Stefana Batorego w Wilnie³⁶. Zrezygnowano też z kolokwium u ks. S. Łacha ze względu na „długoletnią działalność kandydata jako profesora Seminarium Duchownego w Tarnowie”³⁷. Z podobnych względów nie odbyło się kolokwium ks. W. Urbana³⁸. Z ośmiu kolokwiów sześć Rada Wydziału przyjęła jednogłośnie, w dwóch przypadkach (ks. J. Brudz, ks. A. Ulman) przy jednym głosie sprzeciwu³⁹. Kolokwium trwało około półtorej godziny⁴⁰.

³⁵ APAT, Sp /III/W, sygn. 62, *Przewody habilitacyjne 1952-1953*; W okresie międzywojennym RWT UJ z kolokwium i wykładu zwolniła jedynie o. Józefa Innocentego Bocheńskiego OP (1902-1995) i ks. Józefa Kruszyńskiego (1877-1953), a z kolokwium ks. Alfonsa Bielenina (1885-1965) i ks. Tadeusza Glemmę (1895-1958). S. Piech, *Dzieje*, s. 38.

³⁶ AUJ, sygn. WT II 18, *Uchwała RWT UJ z 5 V 1948 r.*

³⁷ AUJ, sygn. WT II 56, *Teczka habilitacyjna ks. S. Łacha.*

³⁸ APAT, Sp /III/W, sygn. 62, *Przewody habilitacyjne 1952-1953.*

³⁹ AUJ, sygn. WT II 56, *Teczki habilitacyjne*: ks. J. Bańka, ks. M. Rechowicz, ks. I. Różyci, ks. A. Urowicz, o. H.E. Wyczawski; APAT, Sp /III/W, sygn. 62, *Przewody habilitacyjne 1952-1953*; tamże, *Teczka personalna ks. Józefa Brudza.*

⁴⁰ Przyjrzyjmy się bliżej egzaminowi ks. M. Rechowicza. Miał on miejsce 15 XII 1947 r. Rozpoczął się o godz. 17.20. Jako pierwszy pytał ks. prof. T. Glemma. Zadał trzy pytania habilitantowi. Pierwsze dotyczyło źródeł i opracowań związanych z dziejami diecezji lwowskiej, następne abpa Jana Dymitra Solikowskiego, zaś trzecie kształcenia duchowieństwa w Polsce na przestrzeni wieków. Bp. M. Godlewski zapytał o stosunki kościelne na tle sytuacji politycznej Austrii i Francji w XVIII w. Pytanie ks. prof. W. Wichra dotyczyło stosunku episkopatu polskiego i piśmiennictwa kościelnego w dawnej Polsce do sprawy chłopskiej. Ks. doc. T. Kruszyński zadał następujące pytanie: Rola Grzegorza z Sanoka w rozwoju humanizmu polskiego. Ostatnim pytającym był ks. prof. A. Klawek Jego pytanie związane było z działalnością ks. Stojałowskiego w diecezji lwowskiej. Po dyskusji i głosowaniu rada wydziału postanowiła wystawić jednomyślnie ks. M. Rechowiczowi pozytywną ocenę (wynik dodatni) z kolokwium. Kolokwium zakończyło się o 18.45. AUJ, sygn. WT II 18, *Uchwała RWT UJ z 15 XII 1947 r.*

2.4. Wykład

Kolejnym etapem przewodu habilitacyjnego był wykład. Celem jego było stwierdzenie przez Radę Wydziału posiadania przez habilitanta umiejętności zwięzłego i jasnego przedstawiania zagadnień naukowych. Po zakończeniu wykładu Rada Wydziału udzielała *veniam legendi*, po czym przesyłano podanie o zatwierdzenie do senatu akademickiego, a następnie do ministerstwa. Niepomyślna ocena rozprawy lub kolokwium zrywała przewód habilitacyjny. W przypadku nieudanego wykładu Rada Wydziału mogła zezwolić na wygłoszenie innej prelekcji.

Temat wykładu wybierała Rada Wydziału spośród dwóch propozycji przedstawionych przez kandydata. Niektórzy z habilitantów, wedle przepisów obowiązujących do 1936 r. proponowali nawet trzy tematy do wyboru⁴¹. Poniższa tabela podaje więcej informacji o tematyce wykładów habilitacyjnych z lat 1945-1954.

Tabela 3: Wykaz tematów wykładów habilitacyjnych na WT UJ w Krakowie w latach 1945-1954.

Nazwisko i imię	Temat wykładu	Pozostałe tematy przedłożone Razie Wydziału Teologicznego
Bańka Józef	Praca narodowa duchowieństwa polskiego w okresie powstań i plebiscytu na Górnym Śląsku 1918-1922	1. Zarys reformacji na ziemiach odzyskanych (rzut historyczny)
Bober Piotr	Analiza wiedzy przedmiotu formalnego umowy małżeńskiej u kontrahentów niezbędnej do ważności małżeństwa w świetle orzecznictwa Roty i nauki humanistycznej	1. Nowe poglądy Roty i kanonistyki na temat niemocy płciowej 2. Współuczestnictwo w przestępstwie
Brudz Józef	Augustyński dowód na istnienie Boga w ujęciu prof. Sciacca	1. Tradycyjna struktura traktatu o Eucharystii a teoria Ga de Broglie
Florkowski Eugeniusz	Problem określenia dogmatycznego nauki o Wniebowzięciu Najświętszej Marii Panny w świetle najnowszych studiów naukowych	1. Dogmat stworzenia w nauce św. Augustyna a teoria ewolucji. 2. Ofiarniczy charakter Mszy św. według Kajetana
Grzybek Stanisław	Rola Sędziów w Izraelu	1. Manuskrypty z groty nad Morzem Martwym 2. Problem natchnienia Septuaginty
Korcik Antoni	S. Freege jako twórca pierwszego systemu współczesnej logiki zdań	1. Leibniza interpretacja arytmetyczna sylogistyki Arystotelesa 2. Co jest właściwym przedmiotem logiki

⁴¹ S. Piech, *Dzieje*, s. 38; J. Wołczański, *Wydział*, s. 466.

Łach Stanisław	Pismo i język najstarszych ksiąg biblijnych	1. Pochodzenie izraelskiego szabatu.
Michalski Marian	Dawne poglądy na istnienie tradycji kościelnej katolickiej	1. Dogmat Eucharystii centralnym dogmatem Kościoła.
Rechowicz Marian	Udział Polski w pracach misyjnych na Dalekim Wschodzie w XVII w.	1. Stan seminariów duchownych i poziom wykształcenia duchowieństwa świeckiego na ziemiach polskich w pierwszej połowie XIX w. 2. Polska wobec planów ligi antytureckiej w okresie panowania Wazów
Różycki Ignacy	Rozumowanie typu redukcyjnego w teologii dogmatycznej	Teologiczne podstawy Niepokalanego Poczęcia.
Smereka Władysław	Myśl społeczna i teologiczna w Liście św. Pawła do Filomena	?
Ulman Antoni	Historyczny rozwój formy zawarcia małżeństwa	?
Urban Wincenty	Opinia świętobliwości bpa Nankara	?
Urowicz Aleksander	Charakter humanistyczny etyki społecznej św. Tomasza z Akwinu	1. Charakter humanistyczny etyki społecznej św. Tomasza z Akwinu 2. Dydaktyka Hugona od św. Wiktora
Wojtyła Karol	Analiza aktu wiary w świetle filozofii wartości	?
Wyczawski Hieronim Eugeniusz	Z kościelnych stosunków w Polsce po I wojnie światowej	1. Sprawa św. Stanisława 2. Zmierzch arian polskich

Źródło: Opracowano na podstawie tych samych źródeł co tabelę 2.

Jedynie w przypadku ks. A. Korcika, ks. K. Wojtyły i o. H.E. Wyczawskiego nie było jednomyślności przy ocenie. Po wysłuchaniu wykładu pierwszego z wymienionych w trakcie głosowania dziewięciu profesorów było za przyjęciem prelekcji przy dwóch sprzeciwiających się. Po dyskusji, przychylając się do zdania Romana Ingardena, postanowiono „przyjąć jako wystarczający wykład po wyjaśnieniach”. W głosowaniu nad habilitacją z logiki dziesięciu powiedziało „tak”, zaś jeden się sprzeciwił. Głosowanie nad całością przewodu habilitacyjnego zakończyło się następująco: za było dziewięć głosów, jeden przeciw i jedna kartka była pusta⁴². W głosowaniu nad wykładem i za przyjęciem habilitacji o. H.E. Wyczawskiego jedenastu głosujących wyraziło zgodę, jeden zaś wstrzymał się⁴³. W trakcie głosowania

⁴² AUJ, sygn. WT II 18, *Uchwała RWT UJ z 2 VI 1948 r.*

⁴³ AUJ, sygn. WT II 19, *Uchwała RWT UJ z 31 I 1951 r.*

nad wykładem ks. K. Wojtyły jeden z głosujących się wstrzymał, zaś w głosowaniu nad całością przewodu wszyscy wypowiedzieli się pozytywnie⁴⁴.

Poniższa tabela podaje najważniejsze daty wyznaczające poszczególne etapy habilitacji księży przeprowadzonych na WT UJ po II wojnie światowej.

Tabela 4: Chronologia poszczególnych etapów habilitacji przeprowadzonych na WT UJ w Krakowie w latach 1945-1954.

Nazwisko i imię	Wyznaczenie recenzentów	Zatwierdzenie recenzji	Kolokwium	Wykład	Zatwierdzenie przez Senat UJ
Bańka Józef	10 X 1946	7 III 1947	5 V 1947	27 VI 1947	przed 30 IX 1947
Bober Piotr	2 VI 1951	24 I 1952	zwolniony	30 I 1952	20 II 1952
Brudz Józef	1952 ⁴⁵	1 VI 1953	17 II 1954	18 II 1954	Habilitacja prywatna
Florkowski Eugeniusz	28 XI 1947	13 III 1948	zwolniony	12 V 1948	przed 21 V 1948
Grzybek Stanisław	1 VI 1953	23 VI 1953	zwolniony	30 VI 1953	Habilitacja prywatna
Korcik Antoni	10 XII 1946	5 V 1948	zwolniony	2 VI 1948	11 V 1949
Łach Stanisław	2 VI 1945	11 VI 1945	zwolniony	2 VII 1945	13 VII 1945
Michalski Marian	4 III 1945	19 IV 1945	zwolniony	30 IV 1945	29 V 1945
Rechowicz Marian	13 VI 1947	28 XI 1947	15 XII 1947	18 II 1948	1 VI 1948
Różycki Ignacy	4 III 1945	23 III 1945	19 IV 1945	23 IV 1945	29 V 1945
Smereka Władysław	1 VI 1953	23 VI 1953	zwolniony	30 VI 1953	Habilitacja prywatna
Ulman Antoni	28 X 1952	5 III 1953	28 IV 1953	29 IV 1953	Habilitacja prywatna
Urban Wincenty	20 III 1952	17 II 1953	zwolniony	26 II 1953	Habilitacja prywatna
Usowicz Aleksander	11 VI 1945	20 XI 1945	12 II 1946	25 II 1946	7 III 1946

⁴⁴ APAT, Sp /III/W, sygn. 62, *Przewody habilitacyjne 1952-1953*.

⁴⁵ Dziekanat WT UJ poprosił ks. A. Pawłowskiego o napisanie recenzji pracy ks. J. Brudza 13 X 1952 r. APAT, Teczki osobowe pracowników PWT i PAT, *Teczka osobowa ks. J. Brudza. Pismo WT UJ w Krakowie do ks. A. Pawłowskiego w sprawie habilitacji ks. J. Brudza*, Kraków, 13 XII 1952.

Wojtyła Karol	8 X 1953	30 XI 1953	1 XII 1953	3 XII 1953	Habilitacja prywatna
Wyczawski Hieronim	2 VI 1951	15 XI 1951	28 I 1952	31 I 1952	20 II 1952

Źródło: Opracowano na podstawie tych samych źródeł co tabelę 2.

Z grona szesnastu najmłodszym doktorem habilitowanym był trzydziestotrzyletni ks. K. Wojtyła, o rok od niego starsi byli ks. I. Różycki, ks. A. Usowicz i o. H.E. Wyczawski. Przed czterdziestym rokiem życia *veniam legendi* uzyskało jeszcze czterech kapłanów: J. Bańka (trzydzieści siedem lat), S. Grzybek, M. Rechowicz (trzydzieści osiem lat) i S. Łach (trzydzieści dziewięć lat). Kolejnych siedmiu habilitowało się między czterdziestym drugim a czterdziestym szóstym rokiem życia. Najstarszym doktorem habilitowanym okazał się pięćdziesięciosześcioletni ks. A. Korcik.

Ministerstwo Oświaty zatwierdziło jedynie pierwsze cztery habilitacje (10 VIII 1945 r. – ks. S. Łach, ks. M. Michalski, ks. I. Różycki; 10 IV 1946 r. – ks. A. Usowicz), odrzuciło 18 XI 1949 r., nie podając merytorycznego uzasadnienia, przewod ks. J. Bańki, nie ustosunkowało się zaś do kolejnych pięciu habilitacji⁴⁶.

Wszystkie habilitacje przeprowadzone na WT UJ w Krakowie do wejścia w życie *Ustawy o szkolnictwie wyższym i pracownikach nauki* z 15 XII 1951 r. zyskały zatwierdzenie Senatu Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie. Władze kościelne nigdy nie zakwestionowały habilitacji prywatnych przeprowadzonych na WT UJ w Krakowie w latach 1952-1954. Władze Uniwersytetu Jagiellońskiego już w latach 1952-1954 r. w staraniach o docenturę i profesurę nadzwyczajną dla teologów powoływały się na fakt przeprowadzenia przewodu habilitacyjnego według starych przepisów⁴⁷. Później, po przywróceniu stopnia doktora habilitowanego, wydziały teologiczne zależne od władz państwowych traktowały habilitacje prywatne oraz te, do których wcześniej władze się nie ustosunkowały, jako kolejny pokonany szczebel w karierze naukowej. Jedynie w przypadku ks. W. Urbana zaistniała konieczność przeprowadzenia ponownej habilitacji, z powodu braku części dokumentacji przewodu habilitacyjnego z 1953 r., w tym trzech recenzji⁴⁸.

⁴⁶ AUJ, sygn. WT II 56, *Teczki akt habilitacyjnych 1880-1954; Kronika*, s. 96-97.

⁴⁷ AUJ, sygn. WT II 56, *Teczki akt habilitacyjnych 1880-1954*; tamże, sygn. WT II 55, *Habilitacje i docentury 1850-1954*.

⁴⁸ J. Mandziuk, *Urban Wincenty*, s. 585; W. Urban, *Wydział Teologiczny*, s. 39-40.

3. Habilitacje niedokończone

Habilitację próbowali przeprowadzić także inni kapłani. Niestety, o ich poczynaniach – z uwagi na znaczne braki w archiwaliach – niewiele możemy powiedzieć. Mimo to warto zasygnalizować i w oparciu o szczątkowe źródła ustalić pewne fakty. Próbę habilitacji podjął ks. Kazimierz Kłósak. Rada Wydziału 7 II 1947 r. wybrała ks. Konstantego Michalskiego, Kazimierza Ajdukiewicza z Poznania i Andrzeja Mostowskiego z Warszawy na recenzentów. Po odmowie profesora z Warszawy jego miejsce 24 IV 1947 r. zajął Zygmunt Zawirski z UJ⁴⁹. Niestety, śmierć głównego recenzenta, ks. prof. Konstantego Michalskiego, który wydał pozytywną opinię o rozprawie, skomplikowała dalszy tok habilitacji. We wrześniu 1947 r. nowym recenzentem został ks. prof. Piotr Chojnacki z Warszawy⁵⁰. W kolejnych latach dziekanat w pismach do ministerstwa, prosząc o przedłużenie ks. K. Kłósakowi wykładów z filozofii chrześcijańskiej, informował, że jest on w trakcie finalizacji pracy habilitacyjnej. W połowie grudnia 1953 r. dziekan krakowskiego wydziału prosił dziekana WTK UW o sfinalizowanie przewodu habilitacyjnego ks. K. Kłósaka w Warszawie⁵¹. Z ostatniego chronologicznie pisma dziekana ks. T. Kruszyńskiego do Rektoratu Uniwersytetu Jagiellońskiego dowiadujemy się o wyznaczeniu kolejnego składu recenzentów w osobach ks. prof. Piotra Chojnackiego z Warszawy, ks. prof. Józefa Iwanickiego z Lublina i ks. doc. Aleksandra Usowicza⁵².

Sukcesem nie zakończył się przewód habilitacyjny ks. Herberta Bednora z zakresu teologii pastoralnej. Starania o habilitację podjął w ostatnim kwartale 1948 r. W grudniu 1949 r. Rada Wydziału wybrała recenzentów: ks. W. Wichra, ks. A. Bystrzanowskiego i ks. Z. Obertyńskiego z Warszawy⁵³. Praca o ks. Szramku, zdaniem oceniającego (podpis nieczytelny) w lutym 1949 r. „jest dobrze opracowana i mogłaby się stać podstawą habilitacji. Ponieważ jednak luźno łączy się z teologią pastoralną, należałoby oprócz tej przedłożyć drugą, omawiając bezpośrednio zagadnienia duszpa-

⁴⁹ AUJ, sygn. WT II 18, *Uchwały RWT UJ z: 7 II 1947 r., 24 IV 1947 r.*

⁵⁰ AUJ, WT II 55, *Pismo dziekana WT UJ do ks. prof. Piotra Chojnackiego w sprawie habilitacji ks. K. Kłósaka*, Kraków 16 IX 1947 r.; tamże, *Pismo ks. prof. Piotra Chojnackiego do ks. dziekana WT UJ w sprawie habilitacji ks. K. Kłósaka*, Warszawa 29 IX 1947 r.

⁵¹ AUJ, WT II 55, *Pismo dziekana WT UJ do dziekana WT UW w sprawie habilitacji ks. K. Kłósaka*, Kraków 14 XII 1953 r.

⁵² AUJ, sygn. WT II 55, *Pismo dziekana WT UJ do Rektoratu UJ w sprawie habilitacji ks. K. Kłósaka*, Kraków 23 XII 1953 r.

⁵³ AUJ, sygn. WT II 19, *Uchwała RWT UJ z 2 XII 1948 r.*

sterskie”. Wkrótce, w kwietniu 1949 r., pojawiła się informacja o drugiej rozprawie nt. „Parafia w ujęciu współczesnym”⁵⁴. Z kolejnego pisma dowiadujemy się, że habilitacja może być przeprowadzona dopiero w roku akademickim 1949 /1950, po wydrukowaniu rozprawy⁵⁵.

Pod koniec 1948 r. wniósł podanie o habilitację z zakresu homiletyki i teologii pastoralnej ks. Julian Groblicki. Rozprawę „Ks. Zygmunt Golian jako duszpasterz i kaznodzieja” recenzowali ks. A. Bystrzanowski, ks. T. Glemma i ks. J. Czuj z Warszawy⁵⁶. Pracę oceniono pozytywnie. Ostatnia wzmianka o losach przewodu pochodziła z 16 VI 1950 r. Ks. A. Klawek informował, że zainteresowany przygotowuje pracę habilitacyjną do druku⁵⁷.

Niepowodzeniem zakończyła się habilitacja ks. Wilhelma Pluty. Pod koniec kwietnia 1950 r. prosił o rozpoczęcie przewodu z zakresu teologii pastoralnej w oparciu o pracę: „Przygotowanie młodzieży do małżeństwa i rodziny jako zadanie duszpasterskie (nauka przedślubna i kursy przedmałżeńskie)”. W teczce habilitacyjnej znajdujemy dwie recenzje – ks. W. Wicha i ks. J. Krzemienieckiego. Ocena pracy wystawiona przez ks. J. Krzemienieckiego jest negatywna. Recenzent zarzuca rozprawie brak odniesienia do historii zagadnienia, szczupłą literaturę pomocniczą i ocenia ją jako „publicystyczną, kaznodziejską, zbiór katechez (...) ale nie pracę naukową i to jeszcze habilitacyjną (...) ale bardzo pożyteczną dla duszpasterstwa”⁵⁸.

Na etapie sprawdzania kwalifikacji osobistych skończyły się kompromitacją starania ks. Jana Terlagi. Przedłożył on jako pracę habilitacyjną swoją rozprawę licencjacką⁵⁹.

O rozpoczęcie przewodu habilitacyjnego z zakresu katechetyki i pedagogiki w 1949 r. wnioskował ks. Józef Dajczak. Jego praca nosiła tytuł: „Osobowość wrodzona nauczyciela-katechety”. Rada Wydziału, podobnie jak w innych przypadkach, uzależniła wszczęcie procedur habilitacyjnych od ogłoszenia drukiem rozprawy⁶⁰.

⁵⁴ AUJ, sygn. WT II 56, *Teczka habilitacyjna ks. H. Bednorza*.

⁵⁵ AUJ, sygn. WT II 55, *Pismo dziekana WT UJ do Ministerstwa Szkolnictwa w sprawie habilitacji*, Kraków 7 III 1949 r.

⁵⁶ AUJ, sygn. WT II 19, *Uchwała RWT UJ z 2 XII 1948 r.*

⁵⁷ AUJ, sygn. WT II 56, *Teczka habilitacyjna ks. J. Groblickiego*.

⁵⁸ AUJ, sygn. WT II 56, *Teczka habilitacyjna ks. W. Pluty, Recenzja ks. J. Krzemienieckiego*, Kraków 28 XII 1951 r.

⁵⁹ AUJ, sygn. WT II 56, *Teczka habilitacyjna ks. Jana Terlagi*; tamże, sygn. WT II 18, *Protokół RWT UJ z 20 XI 1945 r.*

⁶⁰ AUJ, sygn. WT II 55, *Pismo dziekana WT UJ do ks. Józefa Dajczaka*, Kraków 15 XII 1949 r.

Z braku profesora teologii pastoralnej odmówiono w marcu 1951 r. wszczęcia przewodu habilitacyjnego ks. Maksymilianowi Rode. Zamierzał on przedstawić pracę nt. „Socjografia duszpasterska Archidiecezji Poznańskiej w latach 1946-1950”⁶¹.

Istnieją wzmianki, że kilku księży było w trakcie pisania prac habilitacyjnych. Ze studium Biblijnego przygotowywał pracę ks. Jan Drozd, zaś ks. Kazimierz Gumol z teologii pastoralnej⁶².

4. Dalsze losy doktorów habilitowanych

Spośród księży habilitowanych przez WT UJ w Krakowie w latach 1945-1954 wszyscy, z wyjątkiem ks. A. Ulmana, poświęcili swoje życie kształceniu przyszłych kapłanów i elit inteligencji katolickiej, pracując głównie jako wykładowcy ATK w Warszawie, KUL i Papieskiego Wydziału Teologicznego w Krakowie, z którego w 8 XII 1981 r. Jan Paweł II utworzył Papieską Akademię Teologiczną. Trzech w przyszłości otrzymało sakrę biskupią.

Najwybitniejszą spośród nich postacią był Karol Wojtyła. Po śmierci bpa Stanisława Rosponda w 1958 r. został sufraganiem krakowskim, następnie wikariuszem generalnym i kapitulnym archidiecezji krakowskiej (1962-1963), a w 1964 r. arcybiskupem metropolitą krakowskim. W 1967 r. papież Paweł VI mianował go kardynałem. Po śmierci Jana Pawła I kardynałowie wybrali go 16 X 1978 r. papieżem. Zmarł 2 IV 2005 r. Do 1962 r. wykładał w Papieskim Wydziale Teologicznym w Krakowie. W latach 1954-1978 pracował na KUL. Kierował tam katedrą etyki (1956-1978)⁶³.

Drugim hierarchą z omawianego grona, któremu powierzono kierowanie diecezją był ks. M. Rechowicz. Od 1950 r. związał się z Katedrą Historii Kościoła Starożytnego i Historii Teologii na KUL. W 1956 r. został profesorem nadzwyczajnym. Pełnił on w latach 1956-1965 funkcję rektora uczelni lubelskiej. Przyczynił się do rozbudowy poszczególnych wydziałów, zakładów naukowych, biblioteki i powstania nowych instytutów. W latach 1964-1973

⁶¹ AUJ, sygn. WT II 55, *Pismo ks. dr Maksymiliana Rode do dziekana WT UJ w sprawie habilitacji*, Poznań 8 III 1951 r.; tamże, *Pismo dziekana WT UJ do ks. Maksymiliana Rode w sprawie habilitacji*, Kraków 21 III 1951 r.

⁶² AUJ, sygn. WT II 55, *Zaświadczenie dziekana WT UJ o przygotowywaniu pracy habilitacyjnej przez ks. Jana Drozda*, Kraków 18 VI 1949 r.; tamże, *Zaświadczenie dziekana WT UJ o przygotowywaniu pracy habilitacyjnej przez ks. Kazimierza Gumola*, Kraków 14 VII 1950 r.

⁶³ P. Nitecki, *Biskupi Kościoła w Polsce w latach 965-1999*. „Słownik biograficzny”, Warszawa 2000, kol. 490-491; B. Kumor, *Historia Kościoła. Część 8*, Lublin 1996, s. 40-44.

był kierownikiem Instytutu Historii Kościoła KUL. Nominację na profesora zwyczajnego otrzymał w 1967 r. Swoje badania naukowe ks. M. Rechowicz, od 1974 r. biskup administrator apostolski archidiecezji lwowskiej z siedzibą w Lubaczowie, koncentrował wokół zagadnień dziejów Kościoła unickiego w Polsce, historii wychowania duchowieństwa, dziejów teologii w Polsce oraz historii i ideologii uniwersytetów. Zmarł 29 IX 1983 r. w Lublinie⁶⁴.

Trzecim kapłanem z habilitowanych na WT UJ w Krakowie, który został biskupem był ks. W. Urban. Po habilitacji nadal wykładał w Seminarium Duchownym we Wrocławiu, a następnie w tamtejszym Papieskim Fakultecie Teologicznym, do 1961 r. w Seminarium Duchownym w Nysie i do końca życia u sióstr elżbietanek we Wrocławiu. W 1972 r. podjął wykłady na ATK w Warszawie. W 1975 r. został profesorem nadzwyczajnym, a w 1982 profesorem zwyczajnym. Sakrę biskupią przyjął 7 II 1960 r. Był biskupem pomocniczym archidiecezji wrocławskiej. Pozostawił po sobie liczne prace związane z dziejami archidiecezji lwowskiej, losami Kościoła na Śląsku, z archiwami i bibliotekarstwem. W jego dorobku znajdziemy również podręczniki, skrypty i inne pomoce do nauki historii Kościoła, patrologii i historii sztuki sakralnej, recenzje i sprawozdania naukowe. Zmarł 13 XII 1983 r. we Wrocławiu⁶⁵.

Habilitowani z zakresu Pisma św. z czasem stali się znakomitymi znawcami przedmiotu. Nazwiska ich na stałe wpisały się w rozwój polskiej biblistyki.

Ks. S. Łach swoją drogę naukową związał z Katolickim Uniwersytetem Lubelskim. Wykładał tam w latach 1952-1976. W 1956 r. został profesorem nadzwyczajnym, zaś w 1966 r. zwyczajnym. W latach 1956-1975 kierował Sekcją Biblijną przekształconą z czasem w Szkołę Biblijną KUL. Pełnił funkcję dziekana (1957-1963) i prodziekana (1963-1965) WT KUL. W 1965 r., jako pierwszy Polak, został konsultorem Papieskiej Komisji Biblijnej. Napisał około 220 publikacji, między innymi komentarze do Pięcioksięgu, Księgi Psalmów oraz Listu do Hebrajczyków. W swoich badaniach zajmował się problemem natchnienia Pisma św., krytyką literacką i egzegezą poszczególnych ksiąg Starego Testamentu. Zmarł 8 VI 1983 r. w Bochni⁶⁶.

⁶⁴ *Księga pamiątkowa w 75-lecie Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego. Wkład w kulturę polską w latach 1968-1993*, red. M. Rusecki, Lublin 1994, s. 452; J. Mandziuk, *Rechowicz Marian Józef*, s. 482-488; J. Walkusz, *Instytut Historii Kościoła KUL*, w: EK t. 7, kol. 295-296; B. Kumor, *Rechowicz Marian Józef*, w: PSB, t. 30, s. 699-701.

⁶⁵ J. Mandziuk, *Urban Wincenty*, s. 585-599; H.E. Wyczawski, *Kierunek historii Kościoła*, w: *XX lat Akademii Teologii Katolickiej*, red. H.E. Wyczawski, Warszawa 1976, s. 131; W. Urban, *Wydział Teologiczny*, s. 39-40.

⁶⁶ F. Gryglewicz, *Pięćdziesiąt lat sekcji biblijnej na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim*, RTK, R. 15 (1968) nr 1, s. 17-20; *Księga Jubileuszowa KUL*, s. 150; S. Piech, *Łach Sta-*

Ks. S. Grzybek na PWT (od 1981 PAT) w Krakowie kierował Katedrą Egzegezy Starego Testamentu. Miał także pod sobą do 1982 r. Katedrę Teologii Biblijnej na ATK w Warszawie i wykłady zleczone w latach sześćdziesiątych na KUL. W 1971 r. został profesorem zwyczajnym. W latach 1982-1985 był dziekanem Wydziału Teologicznego PAT w Krakowie. Przetłumaczył i opatrzył wnikliwym komentarzem cztery księgi Starego Testamentu, pozostawił po sobie liczne publikacje badawcze i popularyzatorskie w różnej formie (blisko trzysta pozycji), obejmujące tematyką prawie wszystkie dziedziny wiedzy biblijnej, z tematem wiodącym, jakim były dzieje zbawienia ludzkości oraz zbiory homilii do codziennych, niedzielnych i świątecznych czytań ewangelijnych⁶⁷. Papież Jan Paweł II w telegramie po śmierci biblisty napisał: „Należał do grupy cenionych i kompetentnych znawców Pisma św., w którym nie tylko *nabrał doskonałej biegłości*, jak mówi Księga Syracha, ale które było dla Niego przede wszystkim utwierdzeniem wiary i pokarmem duszy”⁶⁸.

Kierownik Katedry Nauk Biblijnych Nowego Testamentu, ks. W. Smreka, po likwidacji w 1954 r. WT UJ pozostał w Krakowie. W tworzącym się PWT wykładał zagadnienia z wiązane z Nowym Testamentem. W 1964 r. został profesorem nadzwyczajnym, a w 1973 r. profesorem zwyczajnym egzegezy Nowego Testamentu. Tę funkcję pełnił do 1977 r., do przejścia na emeryturę. W latach 1960-1962 i 1966-1973 był prezesem Polskiego Towarzystwa Teologicznego. Zmarł 30 VIII 1983 r. w Lesznie⁶⁹.

Ogromne zasługi dla rozwoju historii Kościoła w Polsce położył o. H.E. Wyczawski. Po likwidacji w 1954 r. WT UJ w Krakowie związał swoją przyszłość naukową z ATK w Warszawie. Pracował tam jako docent w katedrze historii Kościoła w Polsce. W 1956 r. awansował na profesora nadzwyczajnego. W latach 1964-1966 pełnił obowiązki dziekana wydziału teologicznego. Dzięki jego zabiegom powstała na ATK w Warszawie Sekcja Historii Kościoła. W 1975 r. otrzymał nominację na profesora zwyczajnego. W latach pięćdziesiątych i sześćdziesiątych wykładał też historię Kościoła na PWT w Krakowie. Uczeń prof. T. Glemmy, autor 675 pozycji drukowanych, zajął się

nislaw, s. 342-348; B. Szier-Kramarek, *Instytut Nauk Biblijnych KUL*, w: EK, t. 7, kol. 300.

⁶⁷ T. Matras, *Śp. ks. Stanisław Grzybek*, RBL, R. 52 (1999) nr 4, s. 70-75; F. Gryglewicz, *Pięćdziesiąt lat sekcji biblijnej na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim*, RTK, R. 15 (1968) nr 1, s. 12; S. Pisarek, *Laudatio dla ks. prof. Stanisława Grzybka*, „Biuletyn PAT”, R 16 (1997/1998), s. 52-55; S. Matras, *Stanisław Wilhelm Grzybek (1915-1998)*, w: *Złota Księga Papieskiej Akademii Teologicznej*, red. S. Piech, Kraków 2000, s. 489-495. 551-555.

⁶⁸ Jan Paweł II, *Telegram Ojca Świętego*, RBL, R. 52 (1999) nr 4, s. 76.

⁶⁹ G. Ryś, *Smreka Władysław*, w: SPTK, t. 8, s. 540-542.

w pracy badawczej głównie tematyką monasteriologiczną, ze szczególnym uwzględnieniem dziejów polskich bernardynów, biografistyką i hagiografią z fundamentalnym dziełem *Słownik polskich teologów katolickich*, w którym sam umieścił ponad 300 biogramów. Napisał także wiele o dziejach Kościoła w Polsce w dobie potrydenckiej. Zmarł 8 II 1993 r. w Warszawie⁷⁰.

Do grona znakomitych znawców dogmatyki należał ks. I. Różycki. Przedmiot ten wykładał na ATK w Warszawie i PWT w Krakowie. W 1954 r. został profesorem nadzwyczajnym Katedry Dogmatyki Spekulatywnej i prodziekanem WT ATK w Warszawie. W 1969 r. otrzymał nominację na profesora zwyczajnego. W latach 1973-1978 był członkiem Rady Naukowej Episkopatu Polski. Jego kompetencje i wiedzę dostrzeżono także poza Polską, powołując go między innymi w 1980 r. do grona członków Międzynarodowej Komisji Teologicznej w Rzymie, gdzie już wcześniej dał się poznać jako ekspert w pracach Soboru Watykańskiego II, a następnie Synodu Biskupów. Zmarł 14 X 1983 r. w Krakowie⁷¹.

Kolejnym znanym teologiem, który zawdzięcza habilitację WT UJ, był ks. M. Michalski. Od 1954 r. na ATK w Warszawie był kierownikiem jedynej do 1970 r. w Polsce Katedry Patrologii. Patrologię także wykładał na PWT (od 1981 r. PAT) w Krakowie. Był on między innymi inicjatorem rozpoczętej w 1959 r. publikacji przekładów z serii *Pisma Starochrześcijańskich Pisarzy*, redaktorem naczelnym *Theologica Varsaviensia* (1963-1968). Zmarł 18 I 1987 r. w Krakowie⁷².

Niespodziewana i przedwczesna śmierć (w dniu 3 XI 1955 r.) przerwała doskonale zapowiadającą się karierę naukową ks. P. Bobera. Po przejściu w 1954 r. na ATK w Warszawie stanął na czele Katedry Historii Prawa Kościelnego w Polsce na Wydziale Prawa Kanonicznego. W 1955 r. otrzymał nominację na profesora nadzwyczajnego⁷³.

Wśród pracowników kierujących katedrą na WT UJ w Krakowie, którzy nie podjęli wykładów na ATK w Warszawie, był ks. E. Florkowski. Całe

⁷⁰ J. Mandziuk, *Wyczawski Hieronim Eugeniusz*, w: SPTK, t. 8, s. 643-655; E. Ozorowski, *Wyczawski Hieronim Eugeniusz*, w: *Słownik polskich pisarzy franciszkańskich*, red. H.E. Wyczawski, Warszawa 1981, s. 536-543.

⁷¹ J.D. Szczurek, *Ignacy Różycki (1911-1983)*, w: *Złota Księga Papieskiej Akademii Teologicznej*, s. 541-549; G. Ryś, *Różycki Ignacy*, w: SPTK, t. 8, s. 494-496; T. Chmura, *Ksiądz Profesor Ignacy Różycki. W 10 rocznicę śmierci*, ACr, R. 25 (1993), s. 71-90.

⁷² G. Ryś, *Michalski Marian*, w: SPTK, t. 8, s. 391-392; S. Piech, *Dzieje*, s. 106-107; E. Staniek, *Ks. Marian Michalski (1900-1987)*, Vox P, R. 7 (1987) nr 12-13, s. 545-546.

⁷³ J.R. Bar, *Bober Piotr*, w: EK t. 2, kol. 689; tenże, *Bober Piotr*, w: *Polscy kanoniści*, t. I, s. 40-41; L. Grzebień, *Bober Piotr*, w: SPTK, t. 5, s. 130-131.

swoje życie kapłańskie poświęcił PWT (od 1981 PAT) w Krakowie. Wykładał tam aż do śmierci teologię fundamentalną. Jako pierwszy do 1968 r. pełnił obowiązki dziekana PWT w Krakowie. Wówczas zorganizowano tam studia licencjackie i doktoranckie oraz przeprowadzono pierwszy przewód habilitacyjny. W 1973 r. został profesorem zwyczajnym. W latach 1961-1970 był rektorem Metropolitalnego Seminarium Duchownego w Krakowie. Zmarł 2 II 1989 r. w Zakopanem⁷⁴.

Kolejny kapłanem, który na WT UJ w Krakowie miał katedrę, a nie podjął pracy na ATK w Warszawie, był ks. A. Usowicz. Poświęcił swoje kapłańskie życie i wiedzę głównie Krakowowi. Wykładał tam w Instytucie Księży Misjonarzy (1936-1959, 1961-1971, 1978- 2002), na PAT (1954-1959, 1965-1971, 1978-1986), w Śląskim Seminarium Duchownym (1954-1959, 1965-1968) i u OO. Paulinów (1955-1958, 1978-2002). Uczył też w Biskupim Seminarium w Gdańsku-Oliwie (1959-1961) i WSD Diecezji Gorzowskiej w Gościkowie Paradyżu (1971-1978). W 1966 r. został profesorem nadzwyczajnym, zaś dwadzieścia lat później otrzymał profesurę zwyczajną. Wykładał niemal wszystkie przedmioty, przygotowując skrypty dla studentów filozofii i teologii. Zmarł 8 VI 2002 r. w Krakowie. O ks. prof. A. Usowiczu powiedział prof. Mieczysław Markowski: „jest bodajże jednym z ostatnich uczonych, którzy zdołali jeszcze objąć całokształt wiedzy filozoficznej i w jakimś stopniu także pokaźny dział wiedzy teologicznej”⁷⁵.

Ks. Antoni Korcik po habilitacji nadal pracował na KUL. Do 1963 r. kierował Katedrą Logiki na Wydziale Filozofii Chrześcijańskiej. W latach 1953-1957 był redaktorem naukowym *Roczników Filozoficznych KUL*. Prowadził także wykłady zlecone z logiki i historii logiki na Wydziale Nauk Humanistycznych uczelni lubelskiej. W latach 1952-1954 był prodziekanem Wydziału Filozofii Chrześcijańskiej KUL⁷⁶.

Ks. J. Bańka do 1979 r. był proboszczem w Katowicach - Zawodziu. Swoją wiedzą historyczną dzielił się z klerykami. W latach 1953-1967 wykładał dzieje diecezji katowickiej w Śląskim Seminarium Duchownym w Krakowie. Głównym tematem dociekań naukowych ks. J. Bańki stały się dzieje kościelne Górnego Śląska. Zmarł 28 VII 1983 r. w Jastrzębiu Zdroju⁷⁷.

⁷⁴ A. Kubiś, *Eugeniusz Władysław Florkowski (1902-1989)*, w: *Złota Księga Papieskiej Akademii Teologicznej*, s. 513-517; G. Ryś, *Florkowski Eugeniusz*, w: SPTK, t. 8, s. 164-165; S. Piech, *Dzieje*, s. 83-84.

⁷⁵ M. Markowski, *Laudatio dla ks. prof. Aleksandra Usowicza*, „Biuletyn PAT”, R 16 (1997/1998), s. 49; *Encyklopedia Krakowa*, s. 1026.

⁷⁶ *Księga Jubileuszowa KUL*, s. 195-196.

⁷⁷ J. Mandziuk, *Bańka Józef*, s. 33-35.

Ks. J. Brudz po habilitacji nadal wykładał w Instytucie Teologicznym w Tarnowie. Podjął też wykłady z dogmatyki w Instytucie Teologicznym Sercanów w Stadnikach. W latach 1974-1975 był wykładowcą PWT w Krakowie. Zmarł 14 IX 1985 r. w Tarnowie⁷⁸.

Zakończenie

Walka komunistów z Kościołem w Polsce rozgrywała się także na płaszczyźnie szkolnictwa wyższego. Stosunek urzędników z Warszawy do przeprowadzonych habilitacji na WT UJ w Krakowie dobitnie to ilustruje. W latach 1945-1954 WT UJ w Krakowie habilitował szesnastu doktorów. Jedynie cztery chronologicznie pierwsze przeprowadzone habilitacje (ks. S. Łacha, ks. M. Michalskiego, ks. I. Różyckiego, ks. A. Usowicza) zatwierdziło Ministerstwo Oświaty. Z pozostałych jedną (ks. J. Bańki) odrzuciło nie podając merytorycznego uzasadnienia, nie ustosunkowało się do kolejnych pięciu (ks. P. Bobera, ks. E. Florkowskiego, ks. A. Korcika, ks. M. Rechowicza, o. H.E. Wyczawskiego). Kolejne sześć po zniesieniu przez państwo habilitacji (ks. J. Brudza, ks. S. Grzybka, ks. W. Smreki, ks. A. Ulmana, ks. W. Urbana, ks. K. Wojtyły) miały charakter prywatny⁷⁹. Pierwszym doktorem habilitowanym po II wojnie światowej na WT UJ w Krakowie był ks. Ignacy Różycki (23 IV 1945), zaś ostatnim, nie – jak sądzono – ks. Karol Wojtyła⁸⁰, lecz ks. Józef Brudz, który uzyskał *veniam legendi* 18 II 1945 r.⁸¹

W 1954 r. najstarsza polska uczelnia została pozbawiona wydziału teologicznego. Nie znikły jednak z mapy szkolnictwa kościelnego nazwiska wykładowców i wypromowanych przez nich doktorów habilitowanych, o czym dobitnie świadczy ostatni punkt artykułu.

⁷⁸ A. Nowak, *Brudz Józef*, s. 113.

⁷⁹ AUJ, sygn. WT II 56, *Teczki akt habilitacyjnych 1880-1954*; tamże, sygn. WT II 55, *Habilitacje i docentury 1850-1954*; APAT, Sp /III/W, sygn. 62, *Przewody habilitacyjne 1952-1953*; tamże, *Teczka personalna ks. Józefa Brudza*.

⁸⁰ M. Barcik, *Okupacja*, s. 207; A. Kubiś, *Papieski*, s. 17.

⁸¹ APAT, Sp /III/W, sygn. 62, *Przewody habilitacyjne 1952-1953*; tamże, *Teczka personalna ks. Józefa Brudza*.

SUMMARY

Oral examinations on thesis presented to qualify as assistant professor at the Faculty of Theology of the Jagiellonian University in Cracow in the years 1945-1954

Until 1939 the Faculty of Theology of the Jagiellonian University in Cracow carried out twenty eight oral examinations on a thesis presented to qualify as assistant professor. After the end of World War II the first theologian, an assistant professor became priest Ignacy Różycki. Till 1952 when *Act on the higher education and scientific employees* came into force on 15 December 1951, repealing oral examinations on a thesis presented to qualify as assistant professor when one endeavoured to obtain a post of an assistant professor, the Faculty of Theology of the Jagiellonian University in Cracow promoted ten assistant professors. Only first four chronologically performed oral examinations on a thesis to qualify as assistant professor were approved by the Ministry of Education. One among the remaining was dismissed without giving any substantial grounds by the Ministry of Education, which did not assume any attitude to successive five oral examinations for assistant professors. In the years 1952-1954 professors of the Faculty of Theology of the Jagiellonian University in Cracow still carried out post-gradual studies for assistant professors, however they had a private character. In this way six assistant professors were promoted. The last assistant professor promoted by the Faculty of Theology of the Jagiellonian University in Cracow was not priest Karol Wojtyła, but priest Józef Brudz.